

ficorum, quæ longe a naturæ simplicitate abludivit, suspiciofis oculis intueri.

Non verifimile dicunt: nec verum arbitror.

C A P. III.

De idearum natura & origine.

AD rem aggredimur, qua nescio utrum alia fit in philosophia magis implicita, super qua docti tanta sunt in varietate ac diffensione constituti, ut eorum vel molestum sit annumerare sententias. Atque si mihi sæpe contingit, ut non tam facile in mentem venire soleat, quare verum sit aliquid, quam quare falsum; tum in hac re potissimum, in qua quid non sentiam facilius, quam quid sentiam dicere possum. Et substiti pluries, & caput scalpsi, arrodique unguis, dum me ad ea de re differendum compararem, horrebat animus in avia ingredi. Sed durandum fuit: quia ceperamus; verique

. . . . amor gemmatas aureus alas

Et mihi propositum perfice, dixit, opus.

Quæ ad historiam hujus quæstionis pertinent, in Arte Logico-critica paucis complexi sumus (a). Quædam quoque per summa capita indigitavimus, quæ demonstrant totius rei incertitudinem. Quod superest, systematica eadem pressius, accuratiusque ad examen revocabimus. Initium faciemus ab eorum philosophorum doctrina, quos *plebejos* Cicero vocat, apud nos *sensitivæ* audiunt. Nam quanquam ea pervulgata nunc est, nactaque nobilissimos patronos; tamen nisi superiora theoremata evertantur, vera esse, si quid cerno, non potest. Hem! hominum sapientia quantilla est quum recogito! quot sapere videmur, quæ severa mox ratio, ut dediscamus, imperat: haud multo post imperatura eadem ut discamus iterum? *Quasi pilas*, inquit ille, *Dii nos habent*. Sed principio de natura idearum pauca.

Prop. XXVIII. Mens nequit ipsa sibi esse causa creatrix

(a) Lib. 2. cap. 1.

trix simplicium ac primarum idearum.

D. Ideæ sunt formæ rerum seu existentium, seu possibilem (def. 5.), quæ idcirco continent realitatem objectivam earum rerum, quarum sunt exemplaria: si eas sibi mens creare potest, ante omnes ideas continere debet realitatem objectivam omnium earum rerum, quarum sibi ideas simplices producit, alioquin statueretur effectus sine ratione sufficiente, quod esse nequit (p. part. prop. 17.); at realitates rerum existentium aut possibilem sunt exemplaria, idest ideæ, ut patet: ergo ante omnes ideas debet ideas easdem continere, quæ sunt pugnancia. Neque vero dici potest, res illas, quarum ideas sibi producit *eminenter aut virtualiter* in mente contineri, nisi etiam dicatur, mentem humanam esse aut Deum, aut Dei partem, quod falsum (prop. 10.)

Scholion 1. Neque alia est causa, cur qui simplices ideas colorum habere nequeunt, nulla ope colores doceri possint. Sane enim, quod alias dixi (a), non magis potest mens ideas sibi simplices creare, quam pictor ignotæ rei expressam imaginem depingere. Sed demus interim posse, quemadmodum (ut idem persequar exemplum) si pictor ignotas in Saturno res depingeret, nullo modo asseverare posset, picturas hujusmodi ad vivum res illas exprimere, aut ullo modo esse illi similes, nisi haberi vellet deridiculus; ita si mens ignotarum rerum ipsa sibi notiones crearet, incerta semper esset rerum extra se positarum, nec, nisi divinando, de illis differere posset. Ut idcirco pateat, eos, qui hanc opinionem tuentur, omnem e manibus hominum rerum certitudinem & scientiam præripere, illis commenticiam tantum & poeticam cognitionem concedere.

Prop. XXIX. Si ideæ & perceptiones sunt una eademque res, duorum alterum sit necesse est, aut mentem esse subjectum mere passivum omnium suarum cogitationum, quemadmodum cera figurarum, aut eam omnes sibi rerum ideas creare.

N 2

D.

(a) Vide Art. Logico-crit. lib. 2. cap. 1. & ep. ad cl. Contium.

D. Nam aut ideas excipit, aut non. Si primum, quum illa (ex hypothefi) sint una eademque res cum perceptionibus, adeoque cogitationibus omnibus, omnes quoque cogitationes excipiet, ut sint illæ, quod *figura in cera*, quemadmodum loquitur Cartesius. Si alterum, quum eæ nequeant esse sine causa, eaque causa non alia nisi ipsa mens, erit ea sibi idearum suarum causa creatrix.

Prop. XXX. Ideæ & perceptiones non videntur esse posse una eademque res.

D. Sint: duorum alterum sequetur, aut mentem esse subjectum mere passivum suarum cogitationum: aut eam omnes sibi ideas creare (prop. super.). At si primum dicatur, mens nec vivens erit (def. 10.), nec magis mens, quam later crudus, quum sit non principium activum, sed iners subjectum operationum alterius principii activi; quæ sunt absurda & cum tota humana natura pugnantia. Posterius minus etiam dici potest (ex prop. 29.); non ergo perceptiones & ideæ videntur esse posse una eademque res.

Scholion. Acerrime super ea re disceptatum est inter viros doctos Malebranchium & Arnaldum. Malebranchius ideas omnes & a perceptionibus distinguit, & velut imagines, exemplaria, *entia representativa* habet non quidem in mente ingenua, sed illi a Deo in sui idea & lumine participata. Adversus eam doctrinam librum inscripsit Arnaldus *de veris & falsis ideis gallice*, Coloniae ann. 1683. 8. geometrica methodo eam propositionem, *ideas a perceptionibus nullo alio modo distingui*, nisi duobus respectibus, ut, quæ est perceptio relata ad mentem, sit idea relata ad objecta, demonstraturum se confidenter pronunciat. Rem totam tredecim definitionibus, axiomatibus octo, postulatis septem, quinque demonstrationibus conficit. At ea argumenta mihi semper non digna tanto viro visa sunt. Primum & secundum in eo sunt posita ut ostendat, Malebranchium petere, ut scholæ inquirunt, principium, atque obscura præstitueret & incerta, dum ponit velut suæ doctrinæ fundamentum, *neminem posse percipere objecta externa in seipsis*. At nihil est clari-

rius

rius veriusque. Enimvero quum perceptiones sint & *immanentes & essentielles* menti, quod ne ipse refragatur Arnaldus, necesse est in *seipsa* percipere, quæ percipit, nec potest ea in *seipsis* objecta alia cognoscere, nisi si aut illa in mente contineantur *formaliter*, ut ajunt, aut mens ipsa rebus omnibus intime sit præsens. Quæ ambo quum ne Arnaldus quidem dixerit, conficitur, in *seipsa* mentem intelligere cuncta. Qui autem id possit nisi expressas earum rerum aut sibi ipsa producat imagines, aut ab altero excipiat? Ut sibi producere queat ignotarum rerum imagines nemo sobrius docuerit; quod si excipit, nequeunt illæ esse perceptiones, quin mens omnis evertatur, ut demonstratum est. Nec obscura ergo hæc est Malebranchiana doctrina, neque logo-machia, neque *principii petitio*, quod Arnaldus contendit demonstratione illa prima & secunda.

Sed regerit vir doctus (a): mentem nostram plura externa objecta, etiam distantissima, lunam, solem, stellas fixas percipere est in compertis: quoniam autem *argumentum ab actu ad potentiam* concludit *necessario*, consequitur, mentem esse præditam facultate intelligendi etiam externa & distantissima, quin exemplaribus Malebranchianis indigeat. Nihil pejus conclusum ex certis alioquin principiis vidi unquam. Rogo, perceptiones hujusmodi Arnaldinæ lunæ, solis, fixarum complectuntur *realitatem* eorum corporum *objectivam*, ut vocant? fatetur ultro. Sunt ergo ideæ. At eæ perceptiones e natura ipsa mentis, seu facultate intelligendi manant; mens ergo suas sibi omnes ut perceptiones, ita ideas producit. Bene habet. Sed reddenda nunc est Arnaldo *ratio sufficiens realitatis objectivæ* perceptionum. Erit ea ne in agitationibus cerebri, quæ actione externorum corporum fiunt? at quum mens iis affici nequeat, ea ratio est nihili, idest nulla. Erit Deus? Non placet Arnaldo. Erit ipsa intelligendi facultas? At quum ea nulli objecto determinata sit, poterit etiam sibi producere ideas earum rerum,

N 3

(a) In libro cit. pag. 66. & seqq.

rum, quæ sunt in globis circum solem a nobis distantissimis, aut circum fixas, si quidem sunt ulli, quod astronomis recentioribus juxta ac veteribus philosophis placuit. Infinitæ sunt hujusmodi conclusiones, quas adversus Arnaldum urgere possum.

Jam tertia ejus demonstratio prioribus nihil addit novi. Obscuritatis tantum & ambiguitatis Malebranchium reprehendit: recte necne nostra non interest, qui non Malebranchianum systema defendendum suscepimus, sed quod nobis videtur verum. Quarta autem est ejusmodi. *Iis, inquit, qui ratione duce philosophantur, entitates quadam philosophicæ, obscuræ eæ, & commentitiæ, eam in rem inductæ, ut systemati sustinendo infererentur, suspectæ esse debent, maxime quum nec necessariæ sunt, & nullius usus: tales autem sunt ideæ a perceptionibus distinctæ. Nam, pergit, quum Deus mentem corpori junxerit tot circumdato diversis rebus vitæ ducebunda necessariis, non est simile vero, noluisse illi dare facultatem eas cognoscendi, & quidem via simpliciori & breviori; eam autem via est ut cognoscat sine operæ idearum hujusmodi a perceptionibus distinctarum. Quasi vero simplicior via sit Arnaldina hæc, non alia quæcunque, etiam nobis ignota! Interim vim argumenti frustra perquiro. Facultatem cognoscendi datam animæ nemo negaverit. Sed ea posita, oportuit, ut id explicaret Arnaldus; quæ sine ideis externa possit mens percipere, nisi ipsa sibi vi prorsus creatrice rerum objectivas realitates effingendo. Quum itaque id non videatur alia via perfici posse, nisi ope idearum; apparet, & necessarias eas esse, & rejici non posse, quin simul tota menti negetur rerum cognitio. Cetera Arnaldi argumenta minus etiam facienda sunt, quam superiora: quocirca iis expendendis non puto operæ esse pretium immorari.*

Prop. XXXI. Nihil potest mens intelligere nisi in seipsa.

D. Perceptiones sunt actiones mentis immanentes (prop. 17.), adeoque menti insitæ (ibid.): esse igitur nequeunt nisi in mente. Præterea si mens extra se percipit, id vel effluxione fit, vel non. Primum

na-

naturæ animi adversatur: posterius verbum est *nihil*.

Schol. Miror Isaacum Newtonum præstantissimæ illum mentis philosophum talia super ea re, per transennam licet, scripsisse, ex quibus colligatur, in eam illum fuisse opinionem, mentem in cerebro præsidere, atque in eo, in suo scilicet sensorio, rerum imagines cernere. Quid enim hoc est, mentem in cerebro ut in suo penu & sensorio rerum imagines cernere? Est ex cerebro in se attrahere, ut in se cernat? an perceptiones suas extra se, suamque essentiam exserere? Ex cerebro nihil nisi corporeum transire potest: & perceptiones nisi in animo esse nullibi possunt. Præterquam quod incomprehensibile est asserere, mentem in cerebro quasi depictas rerum imagines intueri, cerebrum vero ipsum nullo modo: quasi quisquam possit pictas in tela figuras videre, nec videre telam ipsam figurarum subjectum. Ad hæc, quæ in cerebro colores potest mens cernere, quo solares radii, in quibus colores insunt, aut quibus depinguntur, non pertingunt? radii enim luminis in retina consistunt, nec ex iis nisi motus cerebro communicatur, qui solus colores pingere nequit. An pertingit etiam ad oculos mens? cur non etiam ad aures, gustum, odoratum? Quod si hoc, ad pedes quoque: ita forma erit corporis informans, quod recentes isti philosophi renuunt.

PERIPATETICORUM OPINIO

Super origine idearum.

Prop. XXXII. **Q**uod spectat ad originem idearum. 1. nec sibi convenit Peripateticis. 2. & quæ fertur vulgaris in scholis opinio, incerta est, atque non levibus objectionibus obnoxia.

D. Prima pars. Arabes quidam & Mauri censent habere mentem apud se rerum species, quæ a rebus extrinsecis excitentur tantum (a), non etiam progignantur: & Albertus Magnus non negat, species menti con-

N 4

ge-

(a) Picus tom. 1. pag. 50.

genitas, licet iis aut nunquam, aut raro uti, dum in corpore est, doceat (a): Avicenna vero posuit omnium rerum sensibilium intelligibiles species praeexistere immaterialiter in intellectibus separatis, a quorum primo derivantur huiusmodi species in sequentem, & sic de aliis usque ad ultimum intellectum separatum, quem nominat intellectum agentem, a quo, ut ipse dicit, effluunt species intelligibiles in animas nostras, & formas sensibiles in materiam corporalem (b). At B. Thomas superiora quidem refellit, sed docet tamen aperte, nos omnia cognoscere in rationibus aeternis, quae sunt in Deo (c). Quum autem cognoscere quidquam in aliquo cum duabus notionibus accipi possit, una ut A cognoscatur in B tanquam in objecto cognito, qua ratione, inquit, videntur imagines in speculo; altera ut A cognoscatur in B tanquam in principio, quemadmodum in lumine solis colores; priori modo beatos omnia intelligere docet, quippe qui & Deum & in Deo cetera vident: posteriori nos, quod scilicet lumen intellectus humani sit participatio quaedam aeterni Dei luminis, in quo continentur rationes istae aeternae. Eam vero doctrinam ex Augustino accipit. Ac quum Augustinus rationes huiusmodi aeternas substituerit ideis Platonis, quod eodem in loco agnoscit vir acutus, haberi ea possunt pro ideis menti a Deo participatis, ut non alia sit idearum origo & natura. Interim is systemati suo non videtur fuisse consentaneus, dum deinde docuit, & cogitationem intellectivam haberi a rebus

(a) Idem ibid. pag. 42.

(b) B. Thomas prima part. qu. est. 84. art. 4. in corp.

(c) Pr. part. qu. 84. art. 4. Non hoc tantum in loco ea tradit vir magnus, sed saepe alias, ut qui in ejus libris versati sunt, satis noverunt. Quin ne ab illa quidem opinione, a Deo in inferioribus mentes species delabi, ab iis vero in homines, abhorrebat, quum saepe & eam plaudendo memoret, secteturque interdum. Hinc discere possumus, virum divinum scholae & temporis obsecundasse, quum alteram illam tueri videretur. Ex quo dijudicari potest super unione mentis & corporis eum non fuisse peripateticum, nisi ne a publicis scholis discere videretur. Possent hoc copiose demonstrare: sed temporis angustia me vetant esse longiorem.

bus sensibilibus ope intellectus agentis (a), & impossibile esse, intellectum nostrum secundum praesentis vitae statum, quo passibili corpori conjungitur, aliquid intelligere in actu, nisi convertendo se ad phantasmata (b), & plurima, quae sunt his similia: consuetudinem, ut ego arbitror, verebatur. Nam quum semper difficile sit susceptis publice opinionibus adversari, tum fuit illo aetate difficillimum, quo Aristoteles scholarum regnum solus habuit, fuitque totius veteris philosophiae τυραννοκρατος.

Jam reliquum Scholasticorum vulgus sensum esse idearum omnium scaturiginem non dubitant. Nihil illo tritius in scholis, nihil esse in intellectu, quod ullo modo non fuerit in sensibus. Nec tamen haec ita dicunt, quasi ideae sint defluxiones & idola rerum, quae per sensus, velut per canales mentem subeunt; sed ita ut motionibus sensuum creentur in cerebro phantasmata, quae illi species impressas vocant: ex iis vero ope intellectus agentis species emergant expressae & intelligibiles, quae sint immediatum intellectus passivi objectum. Nam duos intellectus schola omnis peripatetica posuit agentem, & passivum, quem passivum quoque possibilem vocant. Et ille quidem est, quo facere omnia intelligibilia, hic quo fieri omnia intellecta: sic enim illi loqui amant. Sed nec in natura, nec in muneribus intellectus agentis explicandis sibi convenit Peripateticis. Arabibus plerisque intellectus agens est substantia intelligens ab anima humana distincta: unus etiam est in omnibus hominibus; quibusdam Deus ipse, quod & Zabarella placuit (c) e Scholasticis, & Cajetano, non Alexandro tantum Aphrodiseo (d), & non paucis Arabibus.

Dissentiunt Arabes alii: hi animam ex duabus partibus constare arbitrantur a se invicem distinctis, velut ex materia, & forma; & velut materiam esse intellectum passivum, formam agentem (e), quod ad Aristot-

(a) Ibid. art. 6.

(b) Ibid. art. 7.

(c) De mente humana cap. 9. & 10.

(d) Lib. 1. de anima.

(e) Zimara theorem. 41., & in XII. Metaph. textu 17.

ristotelis sententiam magis accedit; qua de re superius dictum. Nostris scholæ philosophis vis est & facultas, atque virtus animæ unius & ejusdem, cujus sit & intellectus passivus, nec a passivo distinguitur tanquam substantia a substantia, sed tanquam ejusdem substantiæ facultas a facultate, virtus a virtute (a) *realiter* quidem, si Thomistas audias, *formaliter* si Scotistas, *ratione* si alios (b).

Præterea quæ intellectus agentis munera, controversum. Nam sunt qui opinantur, intellectum agentem in sola phantasmata vim suam exserere, nec ullo modo in *passivum* agere. Scilicet *phantasmata illuminat, facitque intelligibilia actu*. Ea Joannis Baconi sententia est (c); quumque eodem ferme modo loquatur sæpe S. Thomas, factum est, ut eandem illi opinionem tribuerit Zabarella. Sed adversantur Thomistæ ferme omnes, qui ex Thomæ sententia duplicem activitatem intellectui huic agenti tribuunt, scilicet & ut illuminet phantasmata, & ut inde expressas intelligibiles species imprimat *passivo* (d). At qui Aphrodisæum Alexandrum nobilem illum & veterem Aristotelicæ doctrinæ interpretem sectantur, contendunt, intellectum agentem non illuminare tantum phantasmata, sed imprimere illis spiritualem quamdam formam & speciem, qua intelligi possint, quod & probat Zabarella Alexandri alias admirator. Scotus vero loco superius citato acutissime super ea re disputat, & copiose, docetque, munus intellectus agentis esse duplex, *abstrahere e phantasmatis species intelligibiles, & producere activæ actum intelligendi*. Hæc schola super origine idearum, varia, & obscura, ut cetera: quæque idcirco narrasse, refutasse est. Quas res quociescunque memoro, illud subit animum, miseram rem & perridiculam esse, velut in scena mimos, sic in natura ter-

(a) B. Thom. p. p. q. 79. art. 4. & Scotus in Quodlibetis q. 15.

(b) Piccolomineus lib. 1. de humana mente cap. 12. aliique, qui ea super re sese mutuo defendunt aut accusant.

(c) In prol. primi sent. q. 2. art. 2. & 3.

(d) Vide, si tantum abs rebus seriis tibi otii est, Javellum in 3. de anima, tract. de intell. agente.

rigenas invito ingenio superos velle imitari, quæque natura negavit visibus humanis, in pectus demittere. O præclarum illud *τα ἰδὲα μετὰ δαίμων, propria cura!* Quid si quis & mihi tot obsoleta repetenti occentet? Quid, nisi ut demittam auriculas *ut iniqua mentis assellus?*

Secunda: Ea opinio supponit influxum physicum aut ex utraque parte, aut ex alterutra: at ea doctrina incerta est, & difficultatibus implicita gravissimis (prop. 21.); incerta ergo hæc & implicita.

Præterea intellectus agens Scholasticorum vulgo mentis est aut pars, aut virtus; paucis Deus (ex priori parte). Quum mens nihil possit intelligere nisi in se ipsa (prop. 31.), si intellectus agens ejus est aut pars, aut virtus, superest scholæ explicanda ratio & via, qua is, idest mens ipsa, quatenus agit, & intelligit phantasmata a sensibus & cerebro accipiat, & *intellectui passivo*, idest sibi ipsi mens ipsa, quasi receptrix, offerat: quod quum nec fecerint scholæ philosophi, nec fieri posse videatur, nisi alter intellectus agens adhibeatur, obscura & incerta prædicant. Quod si Deus est (quod meliore consilio alii opinantur), res eo redibit, Deum phantasmata corporea illuminare, atque menti humanæ offerre, ut non aliunde nascantur ideæ, nisi a Deo, qui illas in mente producat ad occasionem motionum corporearum; quæ sententia & a ceteris scholæ dogmatibus aliena est, &, ut inferius sumus demonstraturi, incerta & ipsa.

Ad hæc, quum vulgata sit scholarum doctrina, *nihil reducit in actum, nisi per ens actu*, & ne intellectus agens quidem sit semper in actu, ut iidem philosophi arbitrantur; a qua is causa *in actum* deducitur? a phantasmatis? a Deo? a seipso? Primum fieri nequit nisi per *influxum physicum*, qui hucusque *qualitas est occulta*. Postremum cum priori illo axiomatico pugnat: medium systema invehit causarum occasionalium; tum *intellectus agentis* inutilitatem facit: quando enim ad Deum ventum est, is munera intellectus agentis præstare potest, quin hæc ignota hominibus qualitas obrudatur.

DEMOCRITICORUM SYSTEMA.

JAm super origine idearum Democritus, si quidem ejus viri mentem tenemus, hæc commentus est.

A rebus ipsis undequaque leves quædam & corporeas facies, quas ille *idola* vocat, avolare, quasi summa abrasas industria, credit. Hæc dum cerebrum subeunt, ideæ sunt, cogitationum nostrarum omnium materies (a). Eadem docuit Epicurus, fieri scilicet cogitationem, ut visionem, per *simulacra incurrentia*. Nempe quemadmodum leonem videmus, dum illius imago allabatur menti, ita reliqua. Quod si cogitemus centauros, scyllas, ac ejusmodi alia, quæ neque sunt, neque unquam fuerunt, contingere id posse docent non tam ob formata sponte simulacra, quam ex eo quod quum hominis & equi v. g. simulacra sibi obvia fiunt, facile propter tenuitatem junguntur, inque unum exinde conformantur, efficiuntque id, quod centauro tribuitur. Sed audiamus hæc ex Lucretio, qui egregie ea enarrat & illustrat (b).

Nunc age, quæ moveant animum res, accipe, & unde

*Quæ veniunt, veniant in mentem, percipe paucis.
Principio hoc dico, rerum simulacra vagari
Multa modis multis in cunctas undique parteis
Tenuia, quæ facile inter se jungantur in auris,
Obvia quum veniunt, ut aranea, bracteaque auri,
Quippe etenim multo magis hæc sunt tenuia textu,
Quam quæ percutiunt oculos, visumque laceffunt.
Corporis hæc quoniam penetrant per rara, cientesque
Tenuem animi naturam intus, sensumque laceffunt;
Centauros itaque & scyllarum membra videmus
Cerberæasque canum facies, simulacraque eorum,
Quorum morte obita tellus amplectitur ossa:
Omne genus quoniam passim simulacra seruntur,
Par-*

(a) Plutarch. de placit. lib. 4. cap. 8. & Cicero de finib. lib. 1. cap. 6. & lib. 1. de nat. deor. capp. 18. 37. &c.

(b) Lib. 4. de nat. rer. v. 726.

*Partim sponte sua quæ fiunt aëre in ipso,
Partim quæ variis ab rebus cumque recedunt,
Et quæ consistunt ex horum facta figuris.*

Pergit deinde, atque horum simulacrorum ope præcipua cogitationum phænomena explicare conatur.

Prop. XXXIII. Democriticorum opinio 1. pugnat cum rerum corporearum natura. 2. cum certis animi phænomenis. 3. nec ullo modo originem idearum intellectualium expedit.

D. Prima pars. Principio, simulacra illa facies sunt rerum corporeæ, an imagines in aëre, vel lumine insculptæ, an *nescio quid*? Primum si est, jamdudum oportuit corpora solida fuisse in nihilum redacta, tot abrasis superficiebus. Alterum is dicere potest, cui natura corporum diffluentium, minime imaginum tenax, ignota fuerit. In postremum Lucretianum illud ipsum quadrat,

*Deinde adopinamur de signis maxima parvis,
Ac nos in fraudem induimus, frustramur & ipsi.*

Tum vero an ulli verisimile erit,

*..... rerum simulacra vagari
Multa modis multis in cunctas undique parteis
quin alia aliis corrumpantur, aut deformentur? præsertim in tanta corporum plerumque distantia, in qua non possunt non cum infinitis aliis perpetuo colluctari.*
Secunda pars. Egregium ipse suppeditat argumentum Lucretius, nec, nisi deridiculis rationibus, explicare atque refellere conatur.

*Quæritur in primis, quare, quod quoique libido
Venerit, extemplo mens cogitet ejus idipsum.
Anne voluntatem nostram simulacra iuventur?
Et simulac volumus nobis occurrit imago?
Si mare, si terram cordi est, si denique celum,
Conviventium hominum, pompam, convivium, pugnas,
Omnia sub verbo ne creat natura, paratque?
Quum præsertim aliis eadem in regione, loquoque
Longe dissimileis animus res cogitet omnis?
Quid porro in numerum procedere quum simulacra
Cernimus in somnis, & mollia membra movere,
Mollia mobiliter cum alternis brachia mittunt?*

*Scilicet arte madent simulacra, & docta vagantur
Nocturno facere ut possint in tempore ludos?*

Præterea quæ esse possunt simulacra rerum abstractarum? Ex. gr. demonstrationes geometriæ puræ constant omnes ideis abstractis: eas tu ideas simulacra dices circumvolitantia? Qui porro longas ratiocinationum series hujusmodi simulacris explicabit Lucretius? trecenta sunt alia animi nostri, seu cogitationum phænomena, quæ nullo modo Democritici idolis suis expederint.

Tertia pars. Animus substantia est incorporea (prop. 12.), nec quidquam intelligit nisi in seipso (prop. 31.): quum vero non intelligat nisi simulacra (ex hypoth.), necesse est hæc animum penetrare, adeoque corpus physice influere in animum, quod intelligi nullo modo potest (prop. 21.).

Scholion. Scio Democriticis animum facere corporeum, atque ex ea doctrinâ de origine idearum consentanea principiis suis disputare; sed quando principia illa falsa esse ostendimus, perstat integra nostra adversus eam idearum naturam & originem ratiocinatio. Quanquam ne si animum quidem corporeus est, doctrina illa simulacrorum consistere potest. Enimvero aut animum est tenuis quædam substantia corporea toto corpore fusa, aut vis illa Dicæarchi & Aristotelis. Si primum, ut simulacra intelligat, debet illa in se excipere; quumque illa sint corporea, penetrari cum illis oportet, quod esse nequit. Si alterum, simulacra ipsa illabentia in sensus & cerebrum, dum agitantur, & miscentur, aut intextuntur, erunt perceptiones, judicia, ratiocinia, quod itidem cum vero pugnat. Nullo modo igitur hæc Democriticorum doctrina probabilis esse potest.

SYSTEMA LOCKIANUM.

Joannes Lockius nobilis ille Anglus philosophus insignem sibi peperit existimationem ac dignitatem opere edito *de intellectu humano*. In duobus primis ejus operis libris id unum sibi proposuit demonstrandum,

dum, omnes ideas a sensibus, atque meditatione. & conjectura proficisci: nihil opus esse ideis ingenitis: esse quinimmo eas sanatorum hominum commenta. Is primum ideam definit quidquid objectum est intellectus, dum cogitat, quodque phantasmata, notionem, speciem vocant (a): & alibi, quidquid mens in seipsa percipit: omnis perceptio, qua in mente est, dum cogitat (b). Atque passim ita scribit; ut non videatur ideas a perceptionibus distinguere, nisi relatione, in quo Arnaldo consentit. Quumque ei, quod alibi dictum est, anima sit corporis vis & entelechia, & ideæ sint motiones sensuum & cerebri: eadem, si sibi esse velit consentaneus, erunt & perceptiones. Itaque mens, quæcumque ea sit, partim actione sensuum, partim ipsa sua agitatione, & meditatione omnes sibi comparat ideas. De natura animi, & idearum non hoc in loco cum Lockio concertabimus: id enim superius præstitimus: tantum opinionem hanc hodie in scholis Europæis vulgarem super origine idearum accuratius perpendemus: idque tanto attentius faciemus, quanto est ea hodie provector, & gratior.

Prop. XXXIV. Vulgaris opinio, primas ideas esse a sensu, quarum deinde ope mens conjectura & ratiocinio alias sibi creat. 1. conscientiæ & phænomenis naturæ humanæ conformis esse videtur. 2. sed non videtur esse posse vera, nisi aut posito *influxu physico*, aut ea animi natura statuta, quam Dicæarchus, & Hobbes esse contendunt: 3. ex quo sequitur, ut sit incerta.

D. Prima pars. Principio tam vivide & clare perentificimus res corporeas ope sensuum percipere, ut facilius cuiquam persuaseris, nihil esse omnino incorporeum, quam nihil oculis videre, tactu tangere, auribus audire. Dicere vero hanc sensuum evidentiam esse omnem fallacem, est, inquit, homines ad Pyrrhonis furorem adigere. Quod si quid valet evidentia sensuum, in eo certe esse debet maxima, ut nos
cer-

(a) *Avant-propos.* §. 8.

(b) *Lib. 2. cap. 8. §. 8.*

certos efficiat, primas nostras φαντασιαις ideasque eorum ope habere. Eadem quoque evidentia conscii sumus, nos ope primarum huiusmodi φαντασιων idearumque alias conformare compositas, aut detegere connexas; vel ex iis conficere abstractas. 2. Nullas earumque rerum ideas claras & distinctas conficere umquam possumus, quæ a sensibus nostris omnino sunt remotæ, cum quæ res sensibus subjæctæ sunt, aut quidquam habent sensibilis, clare ut plurimum & distincte percipiuntur. 3. Majorem semper idearum numerum habent, qui magis cum sensibus versantur, minorem qui minus, fere nullas qui sine ullo hominum aliorum commercio adolefcunt. 4. Qui aliquo sensu carent, objecta ejus sensus propria ignorant, nec ulla arte ea doceri possunt. 5. Instrumentis quibusdam, quibus perpetuo caruissimus, illis non adhibitis. 6. Pro perfectione majori, aut minori sensuum res corporeas magis aut minus distincte cognoscimus, quod non esset, si nihil sensus ad animum deferrent. Prout obtunduntur sensus, ita rerum ad eos sensus pertinentium imminuitur cognitio, quod in senibus contingit, dum oculis, & auribus laborant; quod item esse nequiret, si ab iis earum rerum cognitio nullo modo penderet. 8. Intelligi non posset, cui usui sensus homini dati essent, si externarum rerum nihil illi ad animum deferrent. 9. Ut cetera omittam, sola Optica abunde demonstrat, nos non alia via colorum & figurarum ideas habere, præterquam oculorum: structura enim oculi in id tota conformata est, ut visio externorum perficiatur: idem demonstrat structura aurium quod ad sonos, aliorumque organorum sensiferorum, quod ad alia sui objecta. Trecenta huiusmodi consarcinari possent phænomena, ex quibus totidem hauriantur argumenta ad probandum, nos & primas ideas a sensibus habere, & externa non nisi sensuum ope percipere, & ceteras nostras ideas inde aut consociatione, aut abstractione, aut antecedentium, connexorum, & consequentium conjectura, & ratiocinatione nobis comparare. Lockiana igitur hæc opinio, quæ & olim vulgaris fuit in scholis

lis Peripateticorum & Epicureorum, & nunc est tota in Europa, & intima conscientia nititur, & evidentia sensuum confirmatur, & est naturæ humanæ phænomenis conformis.

Secunda pars. Quum nihil mens nisi in se percipiat (prop. 31.), si ideæ proveniant a sensu, percipi nequeunt nisi in mentem ipsam pervadant: id vero fieri nequit, nisi aut posito influxu physico, aut ea animi natura statuta, quam Dicæarchus & Hobbes esse contendunt, ut patet.

Tertia pars. Si ideæ proveniunt a sensu, percipi nequeunt, nisi aut influxu physico, aut ea animi natura statuta, qualem Dicæarchus & Hobbes ponunt (ex hujus 3. part.): posterius esse nequit (prop. 9.): prius falsum, ne quid majus dicam (prop. 21.); & hoc igitur ad minus incertum.

Scholion. Ea cum sint, nemo non videt, opinor, non posse huiusmodi opinionem defendi, nisi simul mentis incorporalitas periculo exponatur. Ita ego quidem arbitror: Materialistarum propriam eam doctrinam esse existimo, quippe quæ est cum suis principiis consentanea. Nec mirum est eam tantopere Lockio placuisse, nisi ei, qui ignoret eum in natura animi Dicæarcho consentire. At scholarum Dialecticos remis, ut inquirunt, velisque eam opinionem promovisse, incorporalitatibus animorum alioquin tenaces, id certe mirum esse posset, nisi compertum esset, sæpe philosophos principiis suis minus accommodate philosophatos esse. Quid? inquit aliquis, & conscientiæ, & sensuum evidentiam vale dicemus? Omnino, nisi animi incorporalitati vale dicere velimus. Durum est, inquirunt, adversus evidentiam sensuum philosophari. Durum proculdubio, ubi nulla argumenta eam evidentiam in dubium revocent. Nunc vero, quando hæc cum manifesta mentis nostræ natura non consentiunt, suspecta sint oportet. Nec in hac re primum discimus, quam parum tuta sit sensus & phantasiæ evidentia, ubi nullis rationis adminiculis fulciatur. Nam certe ea decepit turpissime majores nostros in optica, in qualitatibus sensiferis, aliisque innumeris. Cui accedit, quod